

Interlandelijke adoptie: een review naar de risico- en protectieve factoren bij adoptieouders en hun omgeving

Tim Stroobants
Prof. dr. Johan Vanderfaeillie

Studiedag SWVG
Leuven, 2 december 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Methode
3. Resultaten
4. Discussie
5. Besluit

1. Inleiding

➤ Context review:

In het kader van een AD HOC onderzoek van het steunpunt WVG:

'Evaluatie van de huidige screening van adoptieouders uitgevoerd door Diensten voor maatschappelijk onderzoek van de CAW's in het kader van de geschiktheidsprocedure voor interlandelijke adoptie gevoerd voor de jeugdrechtsbank'

Update van het sinds 1998 verschenen wetenschappelijk onderzoek naar risico- en protectieve factoren bij adoptieouders en hun omgeving in een interlandelijke adoptie

1.1. Voorafgaand aan de adoptie

- 80% van de geadopteerde kinderen die afkomstig zijn uit een zendland met een systeem van weeshuizen brengt 1 of meerdere jaren door in de institutionele zorg
  - ➔ Slechte medische verzorging, onaangepaste voeding, blootstelling aan toxische stoffen en besmettelijke ziekten, gebrekkige stimulering, wisselende shifts van onvoldoende opgeleide verzorgers en gebrekkige voorzieningen voor het dagelijks leven
- Interlandelijke adoptiekinderen worden vaak blootgesteld aan:
  - Inadequate prenatale en perinatale medische zorg, scheiding met de biologische moeder, psychologische deprivatie, onvoldoende medische verzorging en mishandeling
- Dit kan negatieve gevolgen hebben voor het functioneren en de latere ontwikkeling van het adoptiekind

1.2. Adoptie als effectieve interventie

- Effectiviteit blijkt uit:
  - Adoptiekinderen krijgen een grote voorsprong op leeftijdsgenoten die zijn achtergelaten in een tehuis
  - Inhaalbeweging op vele terreinen (medisch, fysiek, educatief en psychologisch)
- Desalniettemin heeft niet elke adoptie een gunstige uitkomst: adoptie houdt zowel kansen als risico's in

1.3. Ongunstige uitkomst adoptie

- Mishandeling van de adoptiekinderen
- Stopzetting adoptie
- Adoptiekinderen die geen (of nauwelijks een) inhaalbeweging maken
  - Adoptiekinderen hebben een verhoogde kans op: lichamelijke groeiachterstand, onveilige hechting met adoptieouder, cognitieve ontwikkelingsachterstand, gedragsproblemen, mentale gezondheidsproblemen en zelfs pogingen tot zelfmoord

1.4. Risico- en protectieve factoren

- Een aantal factoren blijken de uitkomst van adoptie te voorspellen:
  - Adoptiekind: geboortegewicht, leeftijd bij aanvang adoptie, geslacht, duur van verblijf in internaat, ...
  - Adoptieouders en hun omgeving: leeftijd, psychiatrische problematiek, eenoudergezin, sociale steun, ...
  - De professionele begeleiding: voor, tijdens en na de adoptie

1.5. Doel review

- De risico- en protectieve factoren van toepassing bij interlandelijke adoptie in kaart brengen op het niveau van de adoptieouders en hun omgeving
- Er zijn redenen om aan te nemen dat het adoptiegezin een eerder complex gezin is:
  - Ouder, betere sociaal-economische situatie, vaker te maken met infertiliteit, geen genetische band met adoptiekind, vaker geconfronteerd met ontwikkelingsachterstand en problemen bij adoptiekind
- Meta-analyse van studies die focussen op opvoedingsvaardigheden bij en aanpassing aan de adoptie van adoptieouders toont wel dat er geen verschil is tussen adoptieouders en biologische ouders

2. Methode

- Database doorzocht met volgende zoektermen:
Adoption, international adoption, parents, parenting, adoptive parents, risk factors, protective factors en maltreatment
→ 336 hits, waarvan 235 dubbel
  - Alle abstracts zijn door twee onafhankelijke onderzoekers gelezen en beoordeeld op volgende selectiecriteria:
    - 1998-2008
    - Engels- of Nederlandstalig
    - Kwantitatieve onderzoeksmethode
    - Meerderheid onderzochte adoptiepopulatie = interlandelijk
    - Aanwezigheid risico- en/of protectieve factoren bij de adoptieouders, het adoptiegezin en/of de adoptieomgeving
- 14 (+2) studies

3. Resultaten

Auteur	N	Outcome
Cantor-Graae & Pederson, 2007	• 1.060.000 participanten, waarvan 10.278 A-kinderen	<ul style="list-style-type: none"> • Geschiedenis van mentale stoornissen bij de A-ouders en/of biologische sibling verhoogt het risico op schizofrenie bij A-kind in vergelijking met niet A-kinderen • Verstedelijking van de woonomgeving en leeftijd A-ouders zijn niet geassocieerd
Tully, Lacano, & McGue, 2008	• 692 A-kinderen • 416 niet A-kinderen	<ul style="list-style-type: none"> • Depressie bij A-ouders voorspelt meer psychopathologie bij A-kinderen • Depressie bij A-moeder of bij beide ouders (niet enkel A-vader) voorspellen meer depressie, externaliserende stoornissen, ODD en CD bij A-kinderen
Groothues, Becket, & O'Connor, 2001	• 165 A-kinderen • 52 binnenlands geadopteerde kinderen	<ul style="list-style-type: none"> • Geen associatie tussen de factoren op het niveau van de A-ouders (leeftijd, sociale klasse, IQ, opleidingsniveau en kerkbezoek) en op het niveau van het A-gezin (aanwezigheid biologisch kind) en een negatieve of positieve evaluatie van de adoptie door de A-ouders
Judge, 2003	• 109 A-ouders	<ul style="list-style-type: none"> • De vier demografische variabelen leeftijd A-moeder, leeftijd A-vader, aantal biologische eigen kinderen in A-gezin en aantal A-kinderen in A-gezin vertonen geen samenhang met de stress bij A-moeder en A-vader

3. Resultaten

Auteur	N	Outcome
McGuinness, McGuinness, & Dyer, 2000	• 105 A-gezinnen en leerkrachten	<ul style="list-style-type: none"> • Meer cohesie en expressiviteit in een A-gezin vormen een buffer tegen de negatieve invloed van risicofactoren op de sociale, academische en gedragsmatige competenties van A-kinderen
McGuinness, Robinson, & Ryan, 2005	• 47 A-gezinnen	<ul style="list-style-type: none"> • Meer cohesie in een A-gezin voorspelt een betere competentiebeleving van de A-kinderen • De mate van expressiviteit en conflict in een A-gezin zijn niet significant geassocieerd met de competentiebeleving van A-kinderen
McGuinness, & Pallansch, 2007	• 57 A-gezinnen	<ul style="list-style-type: none"> • Meer cohesie en minder conflict in een A-gezin voorspellen minder gedragsproblemen bij de A-kinderen • De mate van expressiviteit is niet significant geassocieerd met gedragsproblemen bij A-kinderen
Hjern, Lindblad, & Vinnerljung, 2002	• 11.320 A-adolescenten • 853.419 niet A-adolescenten • 2.343 siblings • 4.006 immigranten	<ul style="list-style-type: none"> • A-ouders die werkzaam zijn als bediende is een risicofactor op sociale onaangepastheid bij een A-adolescent • Eenouder A-gezin is een risicofactor op mentale gezondheidsproblemen bij een A-adolescent
Elmund, Lindblad, Vinnerljung, & Hjern, 2007	• 16.522 A-kinderen • 1.026.523 niet A-kinderen	<ul style="list-style-type: none"> • Eenouderadoptie en een A-moeder ouder dan 35 bij de geboorte A-kind zijn geassocieerd met meer uithuisplaatsingen van het A-kind • Sociaal-economische status van het A-gezin heeft geen significante invloed op de kans op een uithuisplaatsing van het A-kind

3. Resultaten

Auteur	N	Outcome
Asbury, Cross, & Waggenspack, 2003	• 81 A-kinderen • 39 biologische kinderen • 113 kinderen uit een gemengd gezin	<ul style="list-style-type: none"> • Meer speciale noden bij een A-kind voorspelt in een gemengd gezin minder ouderlijke tevredenheid in vergelijking met A-gezinnen en biologische gezinnen • Dit effect is niet van toepassing op huwelijkstevredenheid
Yoon, 2004	• 241 A-adolescenten	<ul style="list-style-type: none"> • Etnisch verscheiden woonomgeving van het A-gezin, positieve relatie tussen A-adolescent en A-ouder, en meer A-ouderlijke steun voor de etnische socialisatie voorspellen een hogere rapportage van collectieve zelfwaardering bij A-adolescent • Een positieve relatie tussen A-adolescent en A-ouder en een hogere collectieve zelfwaardering bij A-adolescent voorspellen een beter algemeen welbevinden bij A-adolescent • Een A-sibling, een positieve relatie tussen A-adolescent en A-ouder en meer collectieve zelfwaardering bij A-adolescent voorspellen minder stress bij A-adolescent • Geen significante samenhang tussen A-gezinsinkomen en opleidingsniveau van A-ouders met welbevinden en stress bij A-adolescenten
Palacios, Sanchez-Sandoval, & Leon, 2005	• 20 A-kinderen /stopgezet • 145 A-kinderen /niet stopgezet	<ul style="list-style-type: none"> • Alleenstaande A-moeder (30% t.o.v. 13%), kinderen in het A-gezin (60% t.o.v. 23%) risicovolle A-motivatie (40% t.o.v. 10%), rigide en niet-flexibele opvoeding door A-ouder (45% t.o.v. 10%) komen meer voor bij de stopgezette adopties • Gemiddelde risicocumulatie van 5,8 risicofactoren (range 4 – 10)

3. Resultaten

Auteur	N	Outcome
Tieman, van der Ende, & Verhulst, 2008	• 1417 A-volwassenen	<ul style="list-style-type: none"> • De variabelen scheiding tussen adoptieouders, contact tussen A-volwassene en A-ouder, ongelijkheidsperceptie van A-volwassene met A-ouder voorspellen een minder gunstige uitkomst (zoekgroep) • De variabelen openheid van A-ouder, A-motivatie en aanwezigheid van biologisch eigen kinderen in A-gezin hebben geen voorspellende waarde
Stams, Juffer, & van Ijzendoorn, 2002	• 160 A-kinderen	<ul style="list-style-type: none"> • Sensitieve-responsiviteit A-moeder is gerelateerd met een betere sociale, cognitieve en persoonlijkheidsontwikkeling en met minder gedragsproblemen
Jaffari-Bimmel, Juffer, van Ijzendoorn, & Bakermans-Kranenburg,	• 143 A-adolescenten	<ul style="list-style-type: none"> • Vroege en actuele sensitieve-responsiviteit A-moeder gaan samen met een betere sociale ontwikkeling van A-adolescent • Sensitief-responsiviteit A-moeder buffert het negatieve effect van een moeilijk temperament van A-adolescent op de sociale ontwikkeling A-adolescent • Stressvolle levensgebeurtenissen in A-gezin en SES A-gezin voorspellen zijn niet gecorreleerd met de uitkomst
Lanz, Iafrate, Rosnati, & Scabini, 1999	<ul style="list-style-type: none"> • 150 A-adolescenten /intact • 140 niet A-adolescenten /gescheiden • 160 niet A-adolescenten /intact 	<ul style="list-style-type: none"> • Sterke correlatie tussen moeder-adolescent en vader-adolescent communicatie en zelfwaarde gevoel A-adolescent bij intacte niet A-gezinnen • Geen verband tussen ouder-adolescent communicatie en zelfwaarde gevoel bij A-adolescenten uit een intact gezin en niet A-adolescenten uit een gescheiden gezin

4. Discussie

- Een aantal risico- en protectieve factoren op het niveau van de adoptieouders en hun omgeving
- Een aantal factoren blijken invloed uit te oefenen op de uitkomst
- Opdeling volgens ouder-, gezins-, omgevings- en opvoedingskenmerken

4.1. Ouderkenmerken

- Grootste eensgezindheid over de variabelen m.b.t. psychiatrische stoornissen:
  - Geschiedenis van mentale stoornis (ook sibling) en depressie
  - Bevestigd in meta-onderzoek naar kindermishandeling: psychiatrische stoornis is een risicofactor
  - Behouden als risicofactor
- Minder consistente associatie:
  - Oudere leeftijd:
    - In 1 studie (>35j is risicofactor op meer zorginterventies)
    - In 3 studies wordt geen verband gevonden
    - Contra-indicatie (hoe ouder, hoe lager de kans op stopzetting)
  - Niet behouden als risicofactor
  - Hoe jonger de moeder (< 18 jaar), hoe groter de kans op kindermishandeling

4.1. Ouderkenmerken

- Adoptiemotivatie:
  - In 1 studie is een risicovolle motivatie een risicofactor, maar begrip is slecht gedefinieerd
  - In 1 studie is er geen verband
  - Niet behouden als risicofactor
  - Pleegzorgonderzoek:
    - Plaatsvervangend van biologisch eigen (overleden) kind, spirituele expressie voorspellen een onveilige gehechtheid
  - Behouden van plaatsvervangend van biologisch eigen kind en spirituele expressie als risicofactoren
- Geen openheid van adoptieouders over adoptie:
  - 1 studie: geen verband
  - Adoptieonderzoek:
    - Adoptiestatus snel kenbaar maken voorspelt een beter zelfwaarde gevoel en minder depressieve kenmerken bij A-kinderen
    - Slechtste uitkomst indien de status wordt vernomen door een derde
  - Behouden als risicofactor

4.1. Ouderkenmerken

- De overige variabelen op ouderniveau vertonen in geen enkele studie een verband met de uitkomst van interlandelijke adoptie:
  - Opleidingsniveau en IQ
  - Niet behouden als risicofactoren

4.2. Gezinskenmerken

- Grootste eensgezindheid over volgende variabelen:
  - Gebrekkige cohesie: In 3 studies
    - Behouden als risicofactor
  - Eenoudergezin: In 3 studies
    - Behouden als risicofactor
- Minder consistente associatie:
  - Conflict:
    - In 1 studie als risicofactor
    - In 1 studie geen verband
    - Bevestigd in meta-onderzoek naar kindermishandeling
  - Behouden als risicofactor

4.2. Gezinskenmerken

- Gebrekkige expressiviteit:
  - In 1 studie als risicofactor
  - In 2 studies geen verband
  - Bevestigd in (niet interlandelijk) adoptieonderzoek
- Behouden als risicofactor
- Adoptiemoeder werkzaam als bediende:
  - In 1 studie als risicofactor
  - In 5 studies geen verband tussen SES en uitkomst
  - Contra-indicatie:
    - Lage SES als risicofactor (laag inkomen, armoede, ...)
- Toevalsbevinding: niet behouden als risicofactor
- Een slechte SES kan wel worden beschouwd als risicofactor

4.2. Gezinskenmerken

- Geen evidentie voor:
  - Stressvolle levensgebeurtenissen tijdens de adoptie
- Niet behouden als risicofactor
- Controverse: Aanwezigheid van kinderen (biologische, met A-kind gerelateerde en niet met A-kind gerelateerde)
  - 3 studies: Geen verband
  - 1 studie: Aanwezigheid adoptiesibbling voorspelt negatieve uitkomst
  - 1 studie: Aanwezigheid biologische sibling voorspelt negatieve uitkomst
  - 1 studie: Aanwezigheid van biologisch eigen kinderen en adoptiesiblings is risicofactor
  - 1 studie: Aanwezigheid van gerelateerde adoptiesibbling voorspelt een positieve uitkomst
  - 1 studie: Afwezigheid van biologisch eigen kinderen en adoptiesibbling vormt een risico
- Niet behouden als risicofactor

4.3. Omgevingskenmerken

- Uitsluitend blanke woonomgeving voorspelt een lagere collectieve zelfwaardering
  - In 1 studie als risico
- Behouden als risicofactor

- Verstedelijking van de woonomgeving
  - In 1 studie geen verband
- Niet behouden als risicofactor

4.4. Opvoedingskenmerken

- Gebrekkige sensitieve-responsiviteit:
  - 2 studies: risicofactor
- Behouden als risicofactor

- Negatieve relatie tussen A-kind en A-ouder:
  - 1 studie: risicofactor
- Behouden als risicofactor

- Gebrekkige communicatie tussen A-kind en A-ouder:
  - 1 studie: risicofactor
    - Bevestigd in minstens 4 andere studies
- Behouden als risicofactor

- Rigide, niet-flexibele opvoedingsstijl:
  - 1 studie: risicofactor
- Behouden als risicofactor

Beperkingen

- Zoekwijze
  - Taal
  - Kwantitatief
  - Jaar
  - zoektermen
- Doelgroep
  - Slecht gedefinieerd
- Onderzochte concepten (vergelijken?)
- Geen meta-analyse: onderlinge verhouding sterkte

5. Besluit

Verschillende factoren op het niveau van de ouders, gezin, omgeving en opvoeding zijn gerelateerd met de uitkomst van een interlandelijke adoptie. Een aantal factoren leiden tot tegenstrijdige onderzoeksresultaten en een aantal factoren zijn niet geassocieerd met de uitkomst.

De grootste eensgezindheid bestaat omtrent de negatieve invloed een psychiatrische stoornis en eenouderadoptie, en de positieve invloed van cohesie in een adoptiegezin en de sensitieve-responsiviteit van de adoptiemoeder.

Meer weten?
Vrije Universiteit Brussel
Departement Klinische en
Levensloopsychologie

joan.vanderfaeillie@vub.ac.be
stroobants.tim@vub.ac.be

